

עם ספוריה של אמה לוי

למעשה קשה לטבוע לאיזה סוג ספרותי יש להכניס את ספוריה היפים ומקוריים של אמה לוי המכונים "קטובץ", "אנחנו" (תוצאת "השומר הצעיר" ורשא): ספרות לילדים, ספרות למבוגרים או אפילו איזה סוג נבדל של פרומה שירית וסרעננת, איזה בליף של בנרות רצינית וילדות מצוחצחת? על כל פנים, הקוראים נצמדים לספר הזה מתוך תענוג אינטלקטואלי אמיתי וסופנים ברצון את הכהירות הרבה, הכהירות הניצרת תמיד במגע עם הילדות, הפשוט, החוקר וטובע לעצמו חוקים עצמאיים — בהירות בה זורח הספר.

כי לעולם המבט הילדותי על העני-נים הגדולים והקטנים של חיינו — מובילה אותנו סופרת: המבט הבלתי משוחד ומעוקם, המבט המאגד את קווי רמטון התודרים לעצם העצם ויהי עם זה מונוג בעלמה ריחנית של ילדותיות שאין לחסותה. ביד קלה ופורנית — כה רבו בספר הפנינים של אמרות מיוחדות הנפלאות בחגן — הננו מוכי-לים—אנו, המבוגרים—בעולם של מושי-נים המפתיעים תמיד מחדש, של אסור ציאינות אשר רוכיין בה ברורות בספר, כשם שהן ברורות אצל הילד בגיל של כיבוש העולם — ובכל זאת הן לנו תמיד מקור של שמחה זו המאגדת בכל אפתעה טובה ונעימה.

ואתו התגיון המיוחד לגיל הילדות, התגיון המבטל את כל חוקי הטבע והזמן, הקושר את כל המסרים, המקרב למרחיק תחומים, הלועג בפשטותו המוכנת לכל המקובל ומוסכם — מי זה יוכל לעמוד בפניו? אי הקפדן שלא ישלם בשעת הקריאה בתיוכים לבבים, טסותרים וגלויים, את תשלומו הצנוע לסופרת, שכר סופרים נאמן על דגני אפש ותענוג?

אכן, אלה הם סיפוריה של אמה לוי וזה שכרם. אלה הם הסיפורים הידועים מוסן משנים, ברחבי התנועה השומרית, המתורגמים לכל שפות התגור-עה, הנקראים בכל פינות העולם בהם שתלכדים ראשים צעירים ולכבות מסור-רים סביב ארץ-ישראל וכל תכנה המע-שיר. הפעם מלוכדים ומסובצים ומצויר-דים יצאו לעולם וכפיהם חלום על "אנשים כאפניים אשר אי אפשר לעמוד עליהם כי אז נופלים ועל כן תמיד מוכרחים לנבוע, להתקדם" — מה תאמרו ומה תגידו להנררה הילדותית האאת של החלום הנצחי של האנושיות על קידמה והתקדמות?

ב.

והיהני הספר, ומלא תנועה וצהוק ועצב, מלא הקירות וילדותיות ההודרות ללב, פרובלימות יסודיות, מלא חיפוי-שים וחידודים וחלומות, המשקה את מעולם הגדול והרבגוני ואת האדם הגי-דול וכליכובל בעינו השחורות של הקטן, החולם על אופק שמעבר לראיה הרגילה, על אופק הניתן לראיה, "רק לעינים כהר-לות". ואולי לא פעם אתה הקורא המבוי-גר, המרוך בעניניך הגדולים וחשובים, מעקב מתוך פיזור נפש אתרי חיון

הנפשיים של ילדיך נצב דוקא כאן, לאור שאלותיהם הפשוטות וילדותיות של איה וסירה ורינה ורפאל, מול פרובלמות חשובות, ששכחת לצייר בשבילן רגע התייחדות כלוח שעותיך? האם תזעזע אותך או תצחיק הפשטות האכזרית, ובכל זאת בה טבעית של ילדי הקיבוץ ואולי ילדי הארץ צעירה האוכלוסים כולה, השואלים את הזקן הנפוש בכביש: מתי תמות, זקן? והרי להם, לילדים, תרופה בדוקה לזיקנה:

הם יגזו תמיד את הזקנים במספריים וכך, בהיותם צעירים, יכבשו להם חיי נצח. רק אחרי התלבטות רבה ומתוך צער כן הם מסכימים להכרח של מוח השות לכל נפש — ואין סופיות של החיים והעולם. אבל ודאי, ללא ספק יקשה לך להסביר לילדים אשר מחשבי תם ודמיונם נתעוררו לרגלי המלמת פרד על ידי אתון, שאין "כושיה יכולה להמליט יהודי" ואין "שוטרים-פוליסים נולדים עם כפתורים ודרבנות" — כי

הרי בעולםם הילדותי זה מאד יתכן ואפי-שרי, כי הרי אפשר את זה לחבט — נתוך התקיות המיוחדות שלהם. ולא אחת תעמוד נכון, כשהם, ילדי הארץ והקיר בוע ומטירו עליך שאלות: איך זה אפשרי שמשך רבנו הביא את היהודים לארץ והרצל הביא וארלנזורוב והיום וייצמן — כולם כולם מביאים יהודים לארץ, והיהודים עוד אינם פה? ואיך זה קונים אדמה? המביאים בסלים? ואז תראה שלפעמים אין ברירה אחרת מאשר להכניע להגיונם המתעקש, שהיום כבר יהיה פתור. וכאן גם תראה, שאחת לפעמים אף נידון על ידי הילדים, אשר להם קנה מידה מוסרי משלהם הנקבע אף על ידינו בהם לילדים — ואשר בכל זאת אנו המבוגרים, בחיינו ובמע-שינו מעקמים אותו ומסגלים למקובל ומסולף ואולי אן, אולי אן תדאג אתה ונדאג כולנו יותר להתאמה בין התבר-עות שלנו מן הילד — והתביעות שלנו מעצמנו.

יש עוד נקודת ראות של הילדים בספר הזה, נקודת ראות מיוחדת, נקוד-דת ראות קיבוצית, הנובעת מהי החברה המסובכת. ואף כאן יש משהו מאוד מלבב במלים הגדולות ומלאות תוכן בפיות הקטנים והילדותיים. ויש כאן אף אספקלריה עקומה המתבלטת מדאיתם את הדברים, אספקלריה עקומה הברורה רק לנו המבוגרים. כאספקלריה עקומה היא גם פנישתם של הילדים מן מהקיבוץ עם אנשים מהוצה לו, עם הנשים המבשלות כל אחת בסירי-קטנים, "במקום שאחת תעשה את העי-בודה הזאת ותשתרר את האחרות לעי-בודות אחרות" ואולי — אולי אין זאת כלל אספקלריה עקומה? אולי זוהי הראיה הנכונה?

ויותר על כן, יש בספר הזה עוד משהו שירה. פניני שירה אמיתית ומשיבה את הנפש פזורים בספר לרוב. והשמש והירח והכוכבים נעשו כאן נפשות פועלות, המשתתפות השתתפות פעילה ומלאה בחיי הילדים — הם עצמם כבר מושכים למעגל את הארמה ועננים והר הנלכוע והר התכור וגבעת הסורה. אין ככל הפמליה הזאת מבין לנפשם של הילדים, חי את חיהם, נעצב אתם וצוחל את צהלתם.

ולבסוף: מתוך הספר בולט, שהער-כים החדשים הנקנים בסבל ומאמצים בה מרובים על ידי ההורים, הדוד הראי-שון בארץ, נשארים עריכים בלי-תי מפוקפקים גם בשביל הילדים. אם הילד המתדפק על שערי החיים בבטנה התינוקי של איה לא יהיה משה רבנו — הרי יהיה ענלון בקיר בוע — ופארו בעולם הזה מוכבט לו, ומהאונברסיטה שהיא בית הספר הני-בזה ביותר יוצאים... הפועלים הטובים ביותר. זה פשוט וברור ומבני — זה נובע מתוך החיים. ויש בכך נחמה וערובה לעתיד, יש בכך חיזוק של חברות שנכרתה בינינו ובין העבודה.

רנקה גורפיין

קיבוץ עין שמר